

רשימות

נס או יתרון?

ש. סבוראי

חברתיים, אשר גבר בה זה שהיה בריא יותר מבחינה נפשית, רוחנית וזוֹפנית על זה שהיה לקוי וננוע מבחינות אלו. בריאותו החברתית של הישוע בארץ היא אשר הכריע את הכף כנגד הרקבת החברתי בטוֹטן של מדינות הערבים.

הן לא סוד הוא שאותה סיגת עולם בה יושבים עמי ערב יצאו לה מזוניסין כמשכן חליים, כמלריה, דיזנטריה ונרענת, הן בגותילואי לבערות, רישול וחומה. נוסף לאלה דבקו בה עוד שתי מגפות ספציפיות, הלא הן: הבקשיש וחליבנטיניות.

אירופה החסודה, המכסה על תאות־בצעה כמד־טה, השליחות הציביליזאטורית, הדתית והפילאנטר־פיה, הביאה לסביבה זו מעט מאמציה להקלת צרות הגוף: הוקמו כמה בת־יחולים ומרפאות למלחמה בגר־ענת ומחלות אחרות. נעשה בשוה לשם חינוך לנקיטן בבתי הספר של המיסיון. בבספי משל־המסים היהודי הרחיבה ממשלת המנדט את הפעולות הנזכרות על אדמת ארץ־ישראל, אך לצרת הבקשיש לא התישו מזור, כי נהסוך הוא, עוד טיפוחה וריכה כאמצעי נאמן להתחדדת השפעתן של הממלכות, הנאורות ל־לק עולם זה, גם לאחר רדת האימפריה העותומנית מזירת השלטון במזרח הקרוב לא חדלה מגפת השחוד מהתפשט ומהרקיב את הריקמה החברתית של עמי הסביבה הזאת. כל מי שבא במגע עם העמים האלה יודע כי מושגי ההגינות והאימון החברתיים מעורערים בקרבם עד היסוד. כולו בוצע בצע, מראשי המנהיגים ועד פשוטי העם. הכל ניתן כאן למכירה למרבה במחיר. סידרה של הזיונות מדיניים־חברתיים העמיקה והרחיבה את הנגע הזה. עשרות שנים היתה קיימת כאן תחרות בעשיית נפשוֹם לכיתות דתיות רבות אשר התרוצצו כאן, וציר נפשות זה לא נעשה על טהרת השכנוע הרוחני, כידוע. בצד תחרות זו היתה קיימת גם תחרות ברכישת חסידים ומסיעים לאינטרסים הסוליסטיים של מדינות שונות ורבות אשר ניסו להר־חיב כאן את השפעתן, שלטון העריצות של מושלים נבערים הרגיל אף הוא את האוכלוסיה לדרכי הערמה והעלמה בעזרתו הנחה של הבקשיש.

כנגד כוחו המרקיב של הבקשיש לא היתה כל חסי־נות באוכלוסיה הערבית, כי שלטו בה קנאות עזרת, יצרים נוחים להשתלחב ובערות עמוקה, רדיפת כבוד,

משוה מן האוירה שבספר. דברים מרחף מעלינו בימים אלה. אתה עובר היום את הירדן לבוא לרשת, מסתכם העבר לקראת ההאבקות בבאות, הברירה הגדולה — הברכה והקללה — שוב נסויה על גורל העם בבואו לרשת ארץ, כי רבות עוד הסכנות לפנינו. על כן משנה ערך להבנה הבחירה והנוקבת של הכוחות אשר הביאונו הלום. בהערכה הנכונה של הכוחות האלה תלויה בהרבה יכלתנו להוסיף ולהתגבר על המכשולים העומדים והמתוספים בדרך אשר לפנינו. לא אחת הנך שומע שתי הערכות כוזבות ומזיקות ועוללות הן להחליש בהרבה את כוח עמידתנו בהמשך האבקותנו. יש אומרים: נס היה כאך, היינו השתלכות מוצלחת של תנאים נוחים או אסילו מעין כוח שמחץ לגודר הטבע. ויש אומרים: כוחי תוצום ידי עשה ל־י — היינו כוח נשקנו הביאנו עד הלום. הערכות שטחיות אלו, שאינן עומדות בכל התאמה אל המציאות הממשית והן נפוצות למדי, עלולות להביא לתוצאות קשות ביותר, אלה הרואים בנצחוננו עד כה נס שבא לנו באקראי, או בחסד עליין, ואינם רואים בו תוצאה ישירה של כוחות וגורמים שרצון אדם יצרם ומכוננם — אלה עלולים לכבוש חלק מן הצבד למין פאסאליוֹם סתמי שאינו זקוק אסילו לכוחה של האמתה הסטאטית. הלא גם הכוסר בעיקר ואסילו ציניקן יכולים לומר: שיהק לכם המול, היינו, זכינו מין זכיה מקרית כזכית קוביסטוס, ללא מאמך, ללא מגמה, ללא התגברות, כי המול העיור קבע את הגורל.

ואלה אשר הנצחונות מסמאים את עיניהם העולם נראה להם מבעד קנה־הרובה, אלה המדמים כי הנשק בלבד הוא שעשה את המלאכה הכבירה הזאת של שח־רור ארץ לעם גולה — עלולים להוליד חלקי צבוד גדולים לאותן האשליות הרברבניות הנבובות, לאותה ראייה בלתי־מציאותית אשר בה שגו הערבים ואשר, בין היתר, הביאה לכשלונם.

בכל דרכי ההסברה מוטל עלינו להקנות לציבורנו את הראיה הראייתית, הכוללת, של הכוחות אשר פעלו ואשר גברו במערכה זו. לא נס־היה כאן ואף לא נצחון של אמניקרב מאומנים וממושפעים אלא סגישה גורלית בין שני אורגניזמים

אולם יחסי הכמות מבחינת ההשפעה הרוחנית, היו במידה גבוהה לטובת האלמנטים הבריאים, הטהורים ובעלי-ההכרה. אלה עשרות-עשרות כפרים של הפועל העברי, אלה אלפי העמלים המאורגנים בהסתדרות וגם לא מעטים בערך מבין אנשי השדרות האחרות — אלה הן את הרקע החברתי הבריא והמחוסן מפני הרקבון. הרקע החברתי הזה היו לו תשע ידות באותו נצחון אשר נחלו הכוחות הישראליים בפגישתם פנים אל פנים עם ערביי הארץ ועם שבע מדינות ערב. לפתח עתידנו הקרוב סכנות רבות רובצות. הגדולה בהן היא אולי זו שהובעה בספר „דברים“, ונושנתם בארץ „השחתם“ — זו סכנת ההסתגלות אל הלכיי הרוח וההשפעות אשר חנו להם שביחה בפינת עולם זו לרעתה ולאסונה; השלמה עם התכונות השליליות שדבקו בנו בעקבות משטר היטלר או באו כהרגלי גלות ארוכה ואבדן אותו יתרון של בריאות חברתית אשר בכוחה זכינו בסיכויים הנפלאים של שיבת-ציון מהגשמת.

אכן, אמצעי אחד יש בכוחו להעמיד סייג לאותה סכנה: תהא הממשלה והתנועות הנושאות אותה מנהיגי גות העם, מדריכות ומכוונות דרכו ליעוד ואינן מניחות לו לרדת אל שיגרת חיים נוחה, להיגרר אחר החולשות. מתח היעוד הוא אולי הקו האופייני המופלא ביותר בחולדות עמנו. לא חשוב כלל אם שבע פעמים נכשל הצדיק, כי חשוב הרבה שהוא תמיד מנסה לקום, שהוא תמיד נאבק עם כשלונו, אינו רואה אותו כהכרח טבעי שיש להשלים עמו. „אתה בחרתנו מכל העמים“ אפשר הכלל בשעתו את הכרת העליונות המוחלטת של עם ה'. ואם עתה אין אנו מוכנים להניח הנחה כזו, הרי גם מבלי להיות שואפים למעמד של אומה נבחרת, חייבים אנו להוסיף ולתבוע מעצמנו, כפי שראוי גם לכל אומה, את המתח המתמיד לקראת עליה רוחנית, מוסרית וחברתית. מעין זה אנו מצאים במגמת הסובייטית, בכוח המוסרי להטיל משימות קשות, ויחזי ניות וחמריות, על העם. וכזאת, במידה מסוימת, היתה גם הופעתו של רחבלט באומה האמריקנית. ואם נהיה כנים עם העובדות ההיסטוריות, נודה כי גם באומה האנגלית נתגלה, בבחינה מסוימת, מאמץ מוסרי לשיפור מצבה מבפנים. לא כאן המקום לברר אם יעוד זה יש להטילו בכוח דיקטטורה או בכוח הכרתו של רוב העם. אך ברי, כי רק אומות אשר תדענה להתדחף חנך הינוך חמור מתוך שאיפה למילוי יעודים נעלים — רק להן תקות-עתיד, ואנו, האומה הקטנה, רבת היסורים וכברת החובות כלפי עצמה, שכל קיומנו אינו אלא עתיד — על אחת כמה וכמה.

שלוטן ובצע, שנצטרפו להם כזבי חלקת הלשון הר נימוס המורחי. זה היה קרקע נוח לצמיחה הלבנטר ניות, זה הנגע המיוחד שלחלקי-עולם זה, ביטוי הנמרץ ביותר של כמה וכמה תכונות שליליות: חוסר-אופי, שטחיות, התלהבות של קט, הליכה שולל אחרי מדוחי-כזב ואחרי ברק חיצוני, ועלינו לראות נכוחה, כי הרקע החברתי הזה היו לו תשע ידות באותו כשלון אשר נחלו המדינות הערביות בפגישתן פנים אל פנים עם התנועה הלאומית היהודית.

לבריטניה המסכסכת ורוכלת העמים, הרגילה זה שנים רבות ל„ספל“ בעמים אלה מתוך בוז לנחיתותם ומתוך ניצול חולשותיהם וטיפוחן — לה ולפקידותת היתה זו הפתעה גמורה כאשר נפגשה בסינת עולם זו בתנועה אשר אי-אפשר לקנותה, לא את ראשיה ולא את אנשיה, לא בכסף ולא בשוה-כסף, לא בכבוד מדומה ולא בכבוד של ממש, לא בסכסכנות ולא בנסיגה מדומה ואף לא בהפחדה ובמעשי-אימים. לנוכח הרקע החברתי הערבי המוכר יפה לפקידות הקולוניאלי לית הבריטית הלך התרקם רקע חברתי שונה ממנו בתכלית של הישוב הארץ-ישראלי התנועה הציונית שבנתה אותו.

זה שלושה דורות שימשה ארץ-ישראל מצבר אשר ריכזו כאן בחמידות, מתוך נימוי מכאיב, חומר אנשי מובחר ומחוסן מבחינת הבריאות החברתית ובשיעור בלתי מצוי בשום חברה רגילה. בארץ מוצאים אנו אחוז גבוה של אנשים בעלי אופי ורצון חזק, היתדעים לעמור בפני קשיים מבלי להכנע להם, היתדעים לעשות מאמץ ממושך ולשאוף למטרתם על אף מכי שולים וכשלונות (האיש כמוני יברח); של אנשים היתדעים להעדיף את האינטרס הכללי על הענין הפרטי או לשלבם יחד שילוב בריא הרמוני (לבנות ולהיבנות); של אנשים המעריכים הלכה למעשה את השיבות ההישגים האירופיים החיוביים בשטח הארגון החברתי, נקיזן הכמים וההגיונות ביחסים ציבוריים; של אנשים אשר הציחיים המוסדיים אינם לידם מצות אנשים מלומדה, מן השפה ולחוק, אלא גושא להגשמה, חלק בלתי-נפרד מהתנהגותם יומיום; של אנשים המעריכים הערכה גבוהה את הרמה התרבותית והבריאותית-הגופנית החייבת לשלוט בחייה. כל התכונות הללו אשר מצאו את ביטויין במילה רבת-משמעות „הלוציות“ הן את ריקמת היסוד בחברה הישראלית.

נכון, כי בחברה זו היו קיימים גם יסודות אחרים, אם שהגיעו ארצה באקראי, ואם שהושפעו מרקבונה של אירופה מרייהיטלרית ופוסט-היטלרית, ואם שנמדצאו זמן ממושך מדי במגע קרוב מדי עם ה„ליבנט“,